

**Концепція розвитку
українського професійного мовлення
бакалаврів у ДВНЗ «НГУ»**

Концепція розвитку інженерної освіти в Україні передбачає підготовку висококваліфікованих інженерних кадрів, здатних до активної, творчої участі в державно-правовому житті, які володіють політичною, правовою і, що надзвичайно важливо, належною мовленнєвою культурою, оскільки мовлення людини – це її своєрідна візитна картка, яка дає змогу судити про освіченість, ерудицію, начитаність тощо.

Провідна ідея мовної концепції полягає у формуванні культури професійного мовлення як важливого складника підготовки висококваліфікованого й компетентного фахівця, здатного критично мислити й самостійно обирати рішення у складних професійних ситуаціях. Вимоги до підвищення якості підготовки інженерів-фахівців визначають необхідність пошуку **інноваційних методів і прийомів навчання**.

Розвиток професійного українського мовлення майбутнього фахівця є ефективним за умови реалізації таких *основних принципів*: функціонально-комунікативного; антропоцентризму; інтеграції; системної організації навчання; цілеспрямованості та послідовності; високої результативності кожного виду робіт, що знаходять реалізацію в системних знаннях; урахування реальної загальноосвітньої навченості й індивідуальних особливостей курсантів.

Розвиток професійно-комунікативних умінь і навичок здобувачів вищої освіти під час навчання української мови сприятиме саморозвитку особистості, серед яких першочерговими є:

- 1) національна самоідентифікація;
- 2) розвиток духовності, інтелекту, волі;
- 3) мовне і мовленнєве вдосконалення;
- 4) формування професійних якостей у підготовці кваліфікованих фахівців.

Метою розвитку професійного мовлення є такі складники:

1) прагматичний – формування в курсантів комунікативних умінь і навичок;

2) гносеологічний – розширення знань про загальні закономірності розвитку української мови, її лексики, фразеології, фонетики, граматики, культури професійного мовлення, термінологічної лексики тощо;

3) аксіологічний – розвиток ціннісних орієнтацій і мотивів діяльності.

Дисципліни мовознавчого циклу передбачають розвиток українського професійного мовлення майбутніх фахівців.

В основу програм цього спрямування покладено такі концептуальні положення:

1) практичний курс з української мови за професійним спрямуванням спирається на науково обґрунтовану професійно орієнтовану лінгвометодичну основу;

2) процес підготовки студента з метою навчання української мови як засобу отримання знань за фахом передбачає високий рівень мовної компетенції;

3) базовою лінгвістичною дисципліною для побудови лінгвістично обґрунтованої методичної системи навчання мови як мови спеціальності є лінгвістика тексту;

4) текст є основним об'єктом навчання української мови як мови фаху, для здійснення якого необхідно оволодіння лінгвістичними механізмами текстосприйняття і текстопородження;

5) розвиток пізнавальної діяльності й вироблення самостійності професійного мислення здійснюються в напрямі вивчення закономірностей функціонування української мови в різних мовленнєвих сферах.

Компонентами професійно зумовленої структури особистості є професійна спрямованість, професійна компетентність, професійно важливі якості, досконале професійне мовлення, що передбачає знання мови професії,

професійно значущі психофізіологічні властивості і, нарешті, професійний менталітет.

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ МОВНОЇ ОСВІТИ В ДВНЗ «НГУ»

Сучасна мовна проблема в Україні набула надзвичайно важливого державницького значення. Українська мова сьогодні є потужним носієм генетичного коду нації, її ідентичності на тлі загальної світової глобалізації. Тому і концепція, і практика навчання української мови в області передусім спрямовані на розв'язання головної проблеми – відродження і подальший розвиток рідної мови, формування мовної особистості як гаранта збереження і подальшого розвитку національної культури та державності.

Нова мовна ситуація у комунікативному просторі України зобов'язує усіх мовців сприймати проблеми мови і мовлення комплексно, системно.

Беззаперечним є те, що мова – складова професійної компетенції – є показником загальної культури майбутнього спеціаліста. Проблема формування майбутніх фахівців має особливе значення, оскільки від рівня їхньої підготовки й компетентності залежить успішність розвитку енергетичного сектору, гірничо-видобувної промисловості. Тому **одним із пріоритетних завдань у вивченні мов у ДВНЗ «Національний гірничий університет» є:**

- 1) **запровадження** викладання навчальних дисциплін державною мовою;
- 2) **здійснення** моніторингу проблем викладання української мови й обговорення плану щодо поліпшення її засвоєння;
- 3) **проведення** ефективних організаційних форм роботи – лекційних і практичних занять, семінарів, самостійних робіт тощо;
- 4) **втілення** нових технологій на сприйняття науково-навчальних текстів, відтворення їхнього змісту у перекодованому вигляді плану, тез, конспекту, анотації;

5) **поширення** умінь реферувати науково-навчальну літературу, критично її оцінювати;

6) **дослідження** філософських, соціокультурологічних, лінгвістичних, психологічних, психолінгвістичних чинників розвитку українського професійного мовлення та лінгводидактичних принципів їхньої реалізації в навчальному процесі;

7) вироблення основних принципів, методів, прийомів, форм роботи, спрямованих на розвиток навичок професійного мовлення курсантів;

8) **відбір методів і прийомів** розвитку українського професійного мовлення та визначення типології занять для інтенсифікації навчального процесу;

9) **розробка** концепції навчання мови, наближеної до змісту майбутньої професійної діяльності інженера;

10) **формування і розвиток** навичок аудіювання, говоріння (діалогічного і монологічного мовлення), читання і письма (уміння сприймати інформацію на слух, читання, конспектування, реферування літератури за спеціальністю українською мовою, підготовка наукових доповідей і повідомлень, участь у дискусіях, оформлення ділових паперів – заяв, дипломних і курсових записів тощо);

11) **запровадження** нової модульної технології – методики аудиторних і позааудиторних занять як основи розвитку професійного мовлення майбутніх фахівців.

12) **удосконалення** методики викладання дисциплін, спрямованих на інтеграцію форм навчання;

13) **оволодіння** інноваційними технологіями (лекція-візуалізація, лекція-ділова гра, лекція-бліцтурнір, лекція-брифінг, лекція-брейнстормінг тощо; оглядова лекція, проблемна, діалогова, лекція-прес-конференція); семінари з елементами проблемності, із використанням «сократівського» методу навчання, семінар-брейнстормінг, із використанням методу «круглого столу», із використанням методу аналізу конкретних ситуацій, семінар-

бесіда, семінар-диспут, спеціальний семінар, навчальна тематична дискусія, семінар-екскурсія тощо;

14) **організація** самостійної та індивідуальної роботи за кредитно-модульною технологією;

15) **застосування** інтерактивних методів навчання – неімітаційні (дискусії, екскурсії); імітаційні неігрові (аналіз конкретних ситуацій, вирішення виробничих завдань, розбір документації, дії за інструкцією); імітаційні ігрові – інноваційні – (ділові ігри, рольові ігри, ігрове проектування);

16) **розробка нових** спецкурсів щодо вивчення професійної термінології з усіх спеціальностей. Зокрема «Комп'ютерний дискурс», «Юридичний дискурс», «Гірничий дискурс», «Гірничий дискурс» тощо. Також «Культура мови і стилістика», «Культура усного ділового спілкування», «Терміносистема наукового тексту (за фахом)».

Цей комплексний до вивчення державної мови, безперечно, позначиться на фаховій підготовці студента. Фах будь-якого спеціаліста передбачає висококваліфіковане володіння словом, оскільки це вміння освоїти сучасну українську термінологію, реалізувати комунікативно-прагматичну мету – досягнення високого рівня культури ділового мовлення.

Концепція мовної підготовки інженерно-технічних працівників у ДВНЗ «Національний гірничий університет» спирається на перспективні стратегічні завдання державної нормативної бази з розвитку освіти України. У державі створено систему безперервної мовної освіти, що забезпечує обов'язкове оволодіння громадянами України державною мовою, можливість опановувати рідну мову національної меншини та іноземні мови. Освіта сприяє розвитку високої мовної культури громадян, вихованню поваги до державної мови та мов національних меншин України, толерантності у ставленні до носіїв різних мов і культур. Проект «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки» та Концепція мовної освіти, що

подані на розгляд освітян України, визначають мету і завдання, принципи вивчення мов, структуру і зміст навчання, умови їх реалізації. Вона ґрунтується на основних положеннях Конституції України, Законів України «Про освіту», про мови, Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, Загальноєвропейських Рекомендацій. Проект Національної рамки академічних кваліфікацій, що подано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України на затвердження Кабінету Міністрів України, передбачає у складі обов'язкових дескрипторів (опис результатів навчання) підготовки магістрів - «Використання іноземних мов у професійній діяльності».

Потреби суспільства визначають якісно новий зміст, мету освіти й необхідність досконалого володіння українською мовою як важливим складником професійної підготовки інженерно-технічних працівників гірничо-видобувної промисловості.

Орієнтація вищої освіти на всебічний розвиток мовної особистості здобувачів вищої освіти, зміцнення їхніх мовленнєвих навичок і вдосконалення умінь правильно й виразно передавати свої думки, посилення зв'язку змісту навчання студентів, слухачів із їхньою майбутньою професійною діяльністю є тим фундаментом, на якому має ґрунтуватися весь навчальний процес. Міцні знання української мови сприяють ефективному засвоєнню фахових дисциплін, творчому зростанню особистості, формуванню національного менталітету громадянина України. В умовах соціально-економічних реформ одним із найважливіших завдань вищої освіти є розробка й реалізація особистісно орієнтованої моделі розвитку українського професійного мовлення здобувачів вищої освіти ВНЗ, розрахованої на підготовку висококваліфікованого спеціаліста, здатного виявляти стійкі фахові знання українською мовою та професіоналізм у ділових ситуаціях спілкування, бути конкурентоздатним.

Мета вивчення мов полягає у становленні духовно багаті особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися виражальними засобами мови, її типами, стилями, жанрами, формами в усіх видах мовленнєвої діяльності, орієнтується в постійно зростаючому інформаційному потоці, уміє самостійно навчатися і самовдосконалюватися.

Оволодіння мовою – важливий складник соціокультурної діяльності, тому мовна освіта повинна ставити за мету формування вміння спілкуватися на засадах діалогу культур, коли явища мови і культури, які вивчаються, пропонуються порівняно з аналогічними фактами рідної мови і культури. Одночасно враховується вплив соціальних, психологічних, освітніх та інших чинників формування як окремої особистості, так і національності в цілому.

Реалізація мети передбачає виконання таких **завдань**:

- вироблення в студентів стійкої мотивації у вивченні української мови;
- формування вмінь і навичок комунікативно доцільно користуватися засобами мови в різноманітних ситуаціях спілкування;
- засвоєння здобувачами вищої освіти мовних і мовленнєвих знань, умінь і навичок;
- становлення гуманістичного світогляду, формування інтелекту і духовного світу майбутніх фахівців, долучення їх до національних і загальнолюдських цінностей.

Принципи мовної освіти

Мовна освіта ґрунтується на таких **загальнодидактичних принципах**: людиноцентризму, гуманізму, природовідповідності; єдності навчання, розвитку і виховання; науковості; систематичності та послідовності; усвідомленості й доступності; наступності і перспективності; зв'язку теорії з практикою; диференціації та індивідуалізації; культуровідповідності; застосування різних форм навчальної діяльності; реалізації міжпредметних зв'язків тощо.

Зі специфічних **лінгводидактичних принципів** особлива увага приділяється взаємопов'язаному (інтегрованому) навчанню мови і мовлення, видів мовленнєвої діяльності, діалогу культур; мовленнєво-мисленнєвої активності, функційності, текстоцентризму, ситуативності, опори на рідну мову та ін.